

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Markéta Bednarzová. Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785, financovaného z ESF a státního rozpočtu ČR. Provozováno Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze.

Národní eposy

Co je to epos?

- epické dílo
- dlouhá básnická skladba s bohatým dějem
- veršované
- téma: životní příběh významného člověka, hrdinské činy
- podle postav a zaměření dělíme eposy:
 - mýtické (hlavní postavy bozi a mýtické postavy)
 - hrdinské
 - dvorské (život šlechty ve 12. a 13. století)
 - duchovní aj.

- eposy byly často předávány ústně
- často není znám autor díla
- existují i moderní eposy (např. *Odysseus* irského spisovatele Jamese Joyce)

národní epos

- zabývá se historií (nebo její částí) daného národa
- může zachytit nebo povzbudit národního ducha

Sumer – Epos o Gilgamešovi

- Mezopotámie
- vznik kolem roku 2500 př.n.l.
- pět epických skladeb o vládcí Gilgamešovi
- Gilgameš - dvě třetiny bůh, jedna třetina člověk, krutý král nutící svůj lid těžce pracovat
- bohové sešlou bytost Enkidu, aby Gilgameše porazila, ale ti se spřátelí
- po mnoha dobrodružstvích (př. obr Chuvava) Enkidu umírá
- Gilgameš se bojí smrti a hledá nesmrtelnost

*Gilgameš a Enkidu se chytli
a jak zápasníci na kolena klesli.
Veřeje vyrvali,
až se stěny třásly.
Na kolena klesl Gilgameš
na zemi nohu svou –
utišil se hněv jeho,
obrátil se k němu hrudí.
Když se k němu obrátil hrudí,
pravil Enkidu k němu,
ke Gilgamešovi:
„Jak jedinečného tvá matka tě porodila, (...)
Nad ostatní muže tvá hlava se tyčí, ...“*

Řecko – Ilias a Odyssea

- dva veršované hrdinské eposy, Odyssea volně navazuje na Ilias
- autorství je připisováno Homérovi, slepému pěvci žijícího kolem 8. století př.n.l.
- každý epos – 24 zpěvů

Ilias

- popisuje poslední dny z trojské války po takřka desetiletém obléhání
- Achilles se odmítá účastnit bojů

- smrt jeho přítele jej přiměje k boji, zabije trojského hrdinu Hektora
- dobytí Troje Istí – dřevěným koněm se schovanými řeckými vojáky uvnitř
- smrt Achilla (šíp střelený do paty)

Odyssea

- desetileté putování ithackého krále Odyssea domů
- různá dobrodružství a nebezpečí: Skylla a Charybdis, Sirény, kyklop, kouzelnice Kirké
- po návratu musí přemoci desítky nápadníků své věrné, čekající ženy Penelope

*Zafičel kovový šíp otvory seker,
proletěl jako blesk všemi.*

Žebrák pak řekl Télemachovi:

- Hle, Télemachu, tvůj host ti nedělá v paláci hanbu!

Cíle se nechybil a napjal rázem luk tvého otce!

Mám tedy ještě pružnost a sílu,

jakou jsem kdysi cítil v údech,

a nejsem tak ubohý, jak tito ženiši mě stále tupí!

(...)

Télemach přehodil přes plece ostrý svůj meč,

syn hodný velkého otce,

uchopil prudce kovové kopí a stanul

po boku otcově v záři zapadajícího slunce.

Starověký Řím - Aeneis

- veršovaný, latinsky psaný epos ve 12 knihách
- autor: Publius Vergilius Maro
- osudy trojského hrdiny Aenea
- opouští s rodinou a přáteli Troju a vyplouvá hledat nový domov
- mnoho dobrodružství, dlouhá plavba, boje
- pout' končí ve střední Itálii, kde zakládá město
- Aeneas → symbol odvahy, cti

Bylo už ráno, když se Aeneas vrátil k starému chrámu na úbočí Idy. S podivem shledal, jaké tam mezitím přibýlo množství mužů a žen s dětmi, kterým se podařilo prchnout v poslední chvíli z hořící Tróje. Ti všichni v něm spatřovali vůdce a vkládali do něho všechny své naděje.

(...)

Se slzami v očích pohlédl Aeneas naposled na liduprázdné zříceniny města, při jehož obraně marně proléval krev, a jako vyhnanec bez vlasti opustil břehy rodné země.

Před ním byla jen modrá mořská pláň a dlouhá cesta za nejistým cílem.

Anglie – Beowulf

- neznámý autor
- nerýmovaná básnická skladba
- tříčlenná kompozice
- ceasura – pauza uprostřed verše
- aliterace – opakování hlásek (skupiny hlásek) na počátku po sobě jdoucích slov
- děj se odehrává na území dnešního Dánska a jižního Švédska
- alegorie – boj dobra a zla
- kombinace křesťanských a pohanských motivů

-
- hrdina Beowulf nabízí pomoc dánskému králi Hrothgarovi, jemuž obluda Grendel zabíjí muže a ničí síň Heorot
 - zabije Grendela, poté jeho matku
 - po padesáti letech je Beowulf králem, jehož zemi ohrožuje drak
 - se svými muži vyrazí do boje, ale muži strachem utečou
 - s Beowulfem zůstane jen jeden z nich, který je svědkem drakovy i Beowulfovy smrti

Z mokřin vybědl a pod mlžnými srázy
Grendel se bral, nes Boží hněv:
zlotřile zamýšlel v znamenité síni
znovu lapit některého z lidí.
Pod mračny mířil tam, kde medovina
zurčela v číše, k dvoraně zdobené
planoucím zlatem. Nikoli ponejprv
chystal se hledat Hródgárův dům,
leč dřív ani později potkat jej neměla
lítější sudba ani síně stráž!

Francie – Píseň o Rolandovi

- veršovaný hrdinský epos
- část tzv. karolinského cyklu (chansons de geste – písně o činech)
- psána vysokým stylem
- pochází z 11. století
- každá postava je ztělesněním určité vlastnosti (spravedlnost, zrada, statečnost)
- založeno na skutečné události (r. 778) – oproti skutečnosti ovšem Karel Veliký bojuje se Saracény (hrdinné tažení)

- Karel Veliký obléhá Saracény v Zaragoze
- k vyjednávání se Saracény vysílá Rolandova nevlastního otce, který v tom vidí úskok
- zradí a navede nepřátelského krále Marsila, aby Istí napadli zadní voj francouzských vojsk, kde velí právě Roland
- Roland nevyužije pomoci a bojuje proti přesile, až později zatroubí na roh Olifant, ale tak silně, že mu praskne tepna a zemře
- Karel Veliký tak poráží nepřátele
- Rolandův otčím je potrestán (rozčtvrcení)
- Karlovi se zdá sen (výzva k nové svaté válce)

*Má velký Karel hořké slzy v očích.
Sto tisíc Franků cítí k němu soucit
a o Rolanda velice se bojí.*

*To Ganelon ho zradil, jeho otčím,
jejž Saracén si za své dary koupil:
za zlatohlav a hedváb, zlaté skvosty,
velbloudy, lvy a mnoho mul a koní.*

Německo – Píseň o Nibelunzích

- dvoudílný veršovaný epos z 13. století
- 39 strof v tzv. nibelunských strofách (čtyřverší se sdruženým rýmem dále dělené do dvou půlveršů)
- nadpřirozené motivy: neviditelnost, víly, ...
- děj se odehrává v jižním Německu a na území dnešního Rakouska a Maďarska
- první část se týká smrti prince Siegfrieda, který získal tři zázračné předměty – poklad Nibelungů, a je téměř nesmrtelný (lopatka)

- slouží králi Guntherovi, pro kterého získá islandskou královnu Brunhildu
- Siegfried se sám ožení s Kriemhildou, Guntherovou sestrou, která však po letech urazí Brunhildu, jež se chce pomstít
- se souhlasem krále nechává Siegfrieda zabít
- druhá část se týká Kriemhildiny pomsty
- vdá se za hunského krále Etzela a využije Hunů v pomstě za smrt Siegfrieda
- nechá popravit Gunthera, sama zabije Hagen, Siegfriedova vraha
- ale i ona a její malý syn jsou zabiti

„Ostatní, kdo se bili, zemřeli za boje,
A poklad, jenž byl dříve vynesena ze sloje,
Kázal zas rytíř zpátky uložit do hory.
Trpaslíka pak určil ochráncem skalní komory.
Skřet musel rovněž slíbit, že se mu podvolí
A také splní všechny pánovy úkoly.“
Tak pravil Tronje Hagen: „Žádný muž na zemi
Není dnes pravím nadán rozsáhlejšími mocemi.
I mnoho dalších zkazek se o něm vypráví.
Zahubil v boji draka; ten boj byl krvavý,
Rytíř se krví omyl a od té chvíle měl
Jako roh pevnou kůži, jež chrání od všech ran i střel.

Španělsko – Píseň o Cidovi

- básnická skladba z 12. století
- oslavuje statečné činy hrdiny Cida v bojích proti Maurům
- inspirace: osudy rytíře Rodriga Diaze de Vivar, nazývaného Cid
- tři části: *Zpěv o vypovězení*, *Zpěv o svatbě*, *Zpěv o pohaně*
- hlavní postava: vzor křesťanského rytíře – bojuje proti nevěřícím, slouží králi, vzorný otec a manžel

- Cid je králem Alfonsem poslán do vyhnanství, opouští rodinu a dává se do boje proti Maurům
- podaří se mu dobít Valencii a krále si usmířit
- král mu povoluje setkání s dcerami, které se později provdají
- po svatbě král Cida úplně omilostní
- Cidovi zeti se projevují jako zbabělci, když nechrání Cida před uprchlým lvem
- jsou centrem posměchu, a tak si zlost vylévají na svých manželkách
- král rozhodne o souboji o čest, ale prohrávají
- Cidovy dcery si mohou vzít jen navarští a aragonští princové

Rusko – Slovo o pluku Igorově

- staroruský hrdinský epos z 12. století
- střídání lyrických a epických pasáží
- symbolika, obraznost
- dlouho se diskutovalo o jeho pravosti (podobně jako české Rukopisy)
- téma: neúspěšné tažení knížete Igora proti Polovcům

Další známé eposy

- Francie:

Tristan a Izolda

- Island:

Edda

- Itálie:

Božská komedie

- Finsko:

Kalevala

Použité zdroje

- *Literatura pro 1. ročník středních škol – učebnice.* Brno: Didaktis, 2008.
- HOMÉR. *Odysseia*. Praha: Plzákovo nakladatelství, 1946.
- *Beowulf*. Praha: Torst, 2003.
- *Epos o Gilgamešovi*. Praha: Mír, 1971.
- VERGILIUS. *Aeneas*. Praha: Albatros, 1981.
- *Píseň o Rolandovi*. Praha: Odeon, 1986.
- *Píseň o Nibelunzích*. Praha: Odeon, 1974.
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Epos>

- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Beowulf>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Epos_o_Gilgame%C5%A1ovi
- http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%ADse%C5%88_o_Rolandovi
- http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%ADse%C5%88_o_Nibelunz%C3%ADch
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Slovo_o_pluku_Igorov%C4%9B
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dias>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Odyseia>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Aeneis>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%ADse%C5%88_o_Cidovi